

Vanhus- ja vammaispalveluiden suunnitelmallisuus

**Raportti Ikäihminen toimijana -hankkeen työskente-
lyjaksosta 2013–2014**

KatjaHietanen
30.5.2014

1. Johdanto

Ikäihminen toimijana – vanhuspalvelulain toimeenpanoa Pohjois-Suomessa -hankkeen toiminta-aika oli 1.7.2013–31.10.2014. Hankkeen hallinnoijana toimi Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymä ja toteuttajana Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Sosiaali- ja terveysministeriö myönsi Kolpeneen palvelukeskuksen kuntayhtymälle valtionavustusta 750 000 euroa. Hankkeen kokonaiskustannukset olivat 1 000 000 €. Hankkeessa mukana olevien kuntien osuudeksi tuli 250 000 €. Kittilän kuntaosuudeksi tuli: vuonna 2013 2 747€ ja vuonna 2014 4 579€ eli yhteensä 7 326€.

Hankkeessa keskityttiin vastaamaan 1.7.2013 vanhuspalvelulain (laki ikään-tyneen väestön toimintakyvyn turvaamisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012) velvoittamiin haasteisiin. Hankkeen kehittämisen ydin muodostui kolmesta kehittämistavoitteesta: 1) Ikääntyvän kuntalaisen omatoimisuuden ja arjessa selviytymisen tukeminen, 2) Kiireen kesytys toiminnan ohjauksella, palveluohjauksella ja työhyvinvoinnin lisäämisellä kotiin annettavissa palveluissa sekä 3) Strateginen johtaminen ja alueellinen suunnittelu.

Kittilän kunnan kehittämistehtävänä oli hankkeen kehittämistavoitteen 3 mukainen toiminnan suunnittelu strategisen pohjan luomisella. Kittilän kunnassa kuten muissakin kunnissa on haasteena ikäihmisten palveluiden suunnitelmallinen toteuttaminen lähivuosina.

Kittilän kunta on hankkeessa keskittynyt vanhus- ja vammaispalveluiden strategian työstämiseen v. 2013–2018. Strategia on vielä luonnos, koska sitä ei ole hyväksytty poliittisessa päätöksenteossa. Tavoitteena on, että se olisi hyväksyttynä ennen syksyn talousarvion laatimista v. 2015 ja samalla linjattaisiin seuraavillekin vuosille strategiset tavoitteet vanhus- ja vammaispalveluiden osalta.

2. Kehittämistavoite ja -tehtävä

Kehittäjätyöntekijä toimi hankkeessa 1.10.–31.12.2013 välisenä aikana 50 % työajalla. Kittilän kunnassa ei aiemmin ole laadittu suunnitelmaa vanhus- ja vammaispalveluiden kehittämisen osalta ja hankkeen myötä tämä oli mahdollista toteuttaa siten, että työhön saattoi käyttää aikaa ja paneutua suunnitelman laatimiseen.

Suunnitelmatyön tueksi kuntaan oli vahvistettu sosiaali- ja terveyslautakunnan hyväksymä malli, jolla työstäminen voitiin aloittaa. Nimettynä on ohjausryhmä, jossa on edustus vanhus- ja vammaisneuvostoista, sosiaali- ja terveyslauta-

kunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja, työryhmien puheenjohtajat, hoivapalvelupäällikkö ja perusturvajohtaja. Työryhmät on teemoitettu seuraavasti;

- terveyttä ja hyvinvointia edistävä työryhmä
- asuminen, ympäristö ja liikenne työryhmä
- kotona asumista tukevat palvelut työryhmä
- palveluasuminen työryhmä
- laitoshoidon työryhmä

Työryhmien/kehittäjätiimien vetäjänä on hoivapalvelupäällikkö. Työryhmä koontui 31.10.2013, paikalle oli kutsuttu yllä olevien teemojen mukaisesti edustus eri hallintokunnista.

Suunnitelmassa aloitetaan käymällä läpi nykytila eli kunnan tämän hetkiset palvelut. Lisäksi teemojen mukaan eri aihealueittain kuvataan vanhus- ja vammaispalveluiden tila ja kehittämistavoitteet jatkossa vanhuspalvelulaki huomioiden.

Tavoitteena on vastata vanhuspalvelulain 5 §:ään eli strategian/suunnitelman laatimiseen vanhus- ja vammaispalveluissa, suunnitelmassa asetetaan tavoitteet vuosille 2013–2018, joiden mukaan on tarkoitus toteuttaa palveluita, kohdentaa resursseja ja linjata kunnan toimintaa jatkossa siten, että niihin sitoudutaan.

Kehittäjäasiakkaiden (asiakkaat, omaiset) palaveri pidettiin 19.11.2013, jossa paikalla oli viisi henkilöä ja lisäksi kaksi kutsutuista ei päässyt paikalle, mutta he antoivat palautetta puhelimitse. Kaiken kaikkiaan paikalle oli kutsuttu seitsemän asiakasta/omaista. Palaute ko. tilaisuudesta oli positiivinen, kutsutut kokivat, että heidänkin ääntään kuullaan, kun kunta punnitsee palveluitaan ja niiden sisältöä. Tämä kokemus oli monelle uusi, outo tilanne. Keskustelua käytiin kaikista vanhus- ja vammaispalveluiden toiminnoista, joista heillä oli kokemuksia tai näkemyksiä. Päällimmäiseksi jäi se, että he kokivat kunnan palvelut hyväksi ja toimiviksi, vaikka toivottiin myös ns. yhden luukun periaatetta, joka monissa kaupungeissa on eli palveluohjausneuvontapiste.

3. Resurssit

Tilan ja välineiden suhteen tilanne oli erinomainen. Kehittäjätyöntekijä pystyi työskentelemään hankkeessa sovitun mukaisesti, koska työnantajan eli Kittilän kunnan puolelta joustettiin. 50 % työaika sopi ajankäyttöön hyvin.

Kehittäjätiimin osalta yhteisen ajan löytäminen oli haaste ja siltikään kaikki eivät voineet osallistua omien työkiireidensä vuoksi. Kehittäjätyöntekijän oli tehtävä aikataulun mukaisesti ja yksi kokoontuminen oli arvion mukaan riittävä.

Lisäksi pyydettiin kommentteja sähköpostitse ja muutamalta niitä tulikin. Kehittäjäasiakkaiden tapaaminen järjestyi hienosti, paikalle kutsutut saivat kirjeen ja nekin, jotka eivät päässeet, kertoivat oman näkemyksensä, joka oli jokaisen osalta merkittävä. Myös kunnalle tämä toimintatapa oli uusi, mutta varmasti käyttökelpoinen jatkossakin.

Vanhus- ja vammaisneuvostot on valittu Kittilässä ajalle 2013–2016. Niissä on edustus eri hallintokuntien lautakunnista sekä eri järjestöistä, jotka toimivat Kittilän kunnan alueella. Ensimmäinen kokoontuminen, puheenjohtajien valitseminen ja vanhus- ja vammaispalveluiden suunnitelmaluonnoksen läpikäyminen pidettiin 24.4.2014. Tilaisuuden pohjalta ohjausryhmään valikoituivat vanhusneuvoston puheenjohtaja ja vammaisneuvoston puheenjohtaja.

Hankkeen kautta toteutetut koulutukset ovat kaikkien osallistujien mukaan olleet hyödyllisiä ja niihin on voinut osallistua videoneuvottelun kautta, mikä on myös ollut hyvä asia. Osanotto on ollut vaihtelevaa johtuen siitä, ettei koko henkilökunta pysty osallistumaan yhtä aikaa koulutuksiin. Geriatriin videokonsultaatiota on käytetty useita kertoja. Sekin on saanut hyvää palautetta, koska kunnassa ei ole omaa geriatria.

4. Toteutus ja tulokset

Suunnitelman pohjalta on jo käynnistetty Rai-ohjelmiston käyttöönotto, koulutukset toteutetaan yhdessä Muonion ja Sodankylän kunnan kanssa, käyttöönottosuunnitelma on laadinnassa.

Ikäihmisten päivätoimintaa on lähdetty suunnittelemaan huomioiden erityisesti toiminnan sisältö, tilat, henkilöstö ja erilliset ryhmät esim. omaishoitajille heidän jaksamisensa tukemiseksi. Vanhus- ja vammaispalveluiden yksiköt ovat laatineet omavalvontasuunnitelmat, joissa on käytetty pohjana yksityisen sosiaalipalvelualan suunnitelmaa.

Kotihoidon mobiilisovelluksen käyttöönottoa aletaan työstää syksyllä 2014, kunnassa on käytössä Effica potilastietojärjestelmä, kotihoito käyttää Effica kotihoitoa. Kirjaamiseen on vanhus- ja vammaispalveluissa kiinnitetty erityistä huomiota sekä asiakaspäätösten, palvelusuunnitelmien laatimiseen. Kaikista palveluista tehdään päätös asiakkaalle Efficaan tai Pro Consonaan kuten aiemminkin.

Asiakaspalautetta aletaan kerätä säännöllisesti vuosittain. Käyttöön on hankittu TAK-asiakaspalautejärjestelmä. Ensimmäiset palautteet kerätään syksyllä 2014 ja kysymykset pyritään vuosittain pitämään samana vertailtavuuden vuoksi.

5. Pohdinta

Kehittäjätyöntekijän työaika 50 % ajalla 1.10.–31.12.2013 oli riittävä, koska pohjatyötä oli jo tehty ja suunnitelmaa työstetty alustavasti. Kuitenkin tällaiseen työhön tulisi jatkossa panostaa 100 % työaika, koska työajan pilkkominen oli haastavaa ja päällekkäisyyksien vuoksi moni mielenkiintoinen ja hedelmällinen palaveri tai koulutus jäi käymättä.

Kehitettävää on siinä, miten asiakkaat ja omaiset voisivat jatkossa enemmän osallistua palveluiden tai toiminnan suunnitteluun. Pitäisi luoda jokin luonnollinen foorumi, jossa kohtaaminen tapahtuisi. Tokihan neuvostot toimivat tällaisena, mutta niiden toiminta tulee jatkossa juurruttaa säännölliseksi, toimivaksi ja keskustelevalle kokoontumistavaksi, josta hyötyvät kaikki kuntalaiset.

Onnistuttu on siinä, että palaute suunnitelmaa kohtaan on ollut positiivista ja kehittävästä ja sitä on saatu monipuolisesti mukana olleilta eri tahoilta. Suunnitelman tulisi olla kaikkien hallintokuntien yhteinen intressi eikä sitä tulisi mieltää pelkästään sosiaali- ja terveystoimen osaksi. Hankkeesta tiedottaminen kunnan sisällä olisi voinut olla suunnitelmallisempaa.

Ohjausryhmä kokoontuu 5.6.2014, jolloin on tarkoitus käydä suunnitelma-luonnosta läpi ja tehdä mahdollisia lisäyksiä ja/tai korjauksia vanhus- ja vammaisneuvostojen kokoontumisen pohjalta.

Suunnitelma menee käsiteltäväksi kesäkuun 2014 sosiaali- ja terveyslautakuntaan, josta edelleen kunnanhallitukseen ja lopuksi kunnanvaltuustoon. Tarkoituksena on hyödyntää suunnitelmaa vuosittain vanhus- ja vammaispalveluiden talousarviosuunnittelussa sekä päivittää sitä niiltä osin kuin näyttää tarpeelliselta.

6. Liitteet

Liite 1 Pilotointisuunnitelma

Liite 2 Pilotoinnin toteutus ja arviointi

Liite 3 Valmennuskoulutukset ja kuntakierros

Liite 1

**IKÄIHMINEN TOIMIJANA – VANHUSPALVELULAIN TOIMEEN-
PANO -HANKE
PILOTOINTISUUNNITELMA**

Kunta: Kittilä	Aloituspvm: 1.10.2013	Lopetuspvm: 31.12.13
Kunnan kehittämistavoite: ☐ Ikääntyvän kuntalaisen omatoimisuuden ja arjessa selviytymisen tukeminen ☐ Kiireen kesytys toiminnan ohjauksella, palveluohjauksella ja työhyvinvoinnin lisäämisellä kotiin annettavissa palveluissa ☒ Strateginen johtaminen ja alueellinen suunnittelu		
Kunnan kehittämistehtävä vanhus- ja vammaispalveluiden strategian laatiminen v. 2013-2018		
Perustelut millä tavalla kehittämistavoite edistää vanhushpalvelulain toimeenpanoa kunnassa (§): vanhushpalvelulaki 5§, strategian/suunnitelman laatiminen, jossa huomioidaan, suunnitellaan ja asetetaan tavoitteet vanhushpalvelulain mukaisesti eri palveluille vanhus- ja vammaistyössä.		
Kehittäjätyöntekijä: hoivapalvelupäällikkö Katja Hietanen ja kuvaus työntekijän roolista pilotissa: Strategian laatiminen, työryhmien ja ohjausryhmän järjestely, vetäminen, hyväksyttäminen. Työaika hankkeessa 50%.		
Kehittäjätiimi ja kuvaus tiimin jäsenten roolista pilotissa: vanhus- ja vammaispalveluiden viranhaltijoita, kehittäjäasiakkaita, luottamushenkilöitä, vanhus ja vammaisneuvoston jäseniä, muita yhteistyötahoja. Suunnitellaan yhdessä strategia.		
Kehittäjäasiakkaat ja kuvaus asiakkaiden roolista pilotissa: kehittäjäasiakkaat ovat palveluiden asiakkaita, omaisia, vanhus ja vammaisneuvoston jäseniä. Antavat strategiatyöhön asiakasnäkökulmaa tulevaisuutta ajatellen.		
Tuulikki Louet-Lehtoniemi, vt.perusturvajohtaja		Katja Hietanen, kehittäjätyöntekijä
Paikka Kittilä Päivämäärä 1.10.2013		

**IKÄIHMINEN TOIMIJANA – VANHUSPALVELULAIN TOIMEEN-
PANO -HANKE**
PILOTOINNIN TOTEUTUS JA ARVIOINTI

Kunta Kittilä

Kehittämistehtävän arvioija ja ajankohta:	10-11/2013	4/2014	8/2014
x kehittäjätyöntekijä ja -tiimi	x	x	☐
x vanhusneuvosto	☐	x	☐
x vertaisarvioija ja kunta	x		☐

Kirjoita tekstiä napsauttamalla tätä.

Kehittämistehtävän toteutus ja tulokset
 Väliarviointi/kehittäjätyöntekijä/kehittäjätiimi 10-11/2013: Kehittämistehtävänä on vanhus- ja vammaispalveluiden strategian laatiminen v. 2013-2018. Tavoitteena on kehittää palveluja vanhuspalvelulain ja suositusten mukaisesti valtakunnallisen linjan mukaan huomioon ottaen kunnan erityispiirteet kuten pitkät välimatkat ja ikäihmisten sairastavuus. Vammaispalveluiden osalta keskitytään asumispalveluiden suunnitteluun ja kokonaisvaltaiseen palvelutarpeen arviointiin. Sama tavoite on myös vanhuspalveluissa. Ennen suunnitelman hyväksyttämistä monia sen sisältämiä asioita kuten säännöllinen asiakaspalvelun kerääminen, voidaan alkaa jo toteuttaa. Väliarviointi/arvioijana Muonion kunta 11/2013: Strategian rakenne on selkeä ja teksti helposti luettavissa. Päättäjien kannalta on hyvä, että konkreettisia euroja on mukana. Väliarviointi/vanhusneuvoston arviointi 4/2014: Strategialuonnokseen toivottiin tiedottamisen osuutta, teknologian hyödyntämistä ja mielenterveys- ja päihdeongelmaisten huomioimista. Yksinäisyys on monen arkipäivää ja yhteistyön kehittäminen järjestöjen ja yhdistysten kanssa nähtiin tärkeäksi. Vanhusneuvosto ehdottaa esteettömyyskävelyn järjestämistä kunnan liikenneturvallisuustyöryhmälle. Ikäihmisten liikunnan lisääminen on uuden urheiluhallin myötä vanhusneuvoston toive. Vuorohoidon keskittäminen yhteen yksikköön tulisi olla tavoitteena.

Kehittämistehtävän juurtuminen jatkuvaan käyttöön:

Väliarviointi/kehittäjätyöntekijä/kehittäjätiimi 10-11/2013: Strategialuonnoksen sisältö osaksi suunnitelmallista toimintaa ja sen päivittäminen tarpeen mukaan. Väliarviointi/arvioijana Muonion kunta 11/2013: Palveluiden osalta suunnitelmat ovat selkeät. Haaste on yhteistyön kehittämisessä ja poliitikoiden haastamisessa mukaan. Väliarviointi/vanhusneuvoston arviointi 4/2014: Vuoropuhelu jatkossa säännöllisesti vanhus- ja vammaisneuvostojen kanssa vuoden aikana käytävissä kokouksissa. Vanhusneuvostossa viranhaltijana kunnan puolelta on hoivapalvelupäällikkö ja vammaisneuvostossa avopalveluohjaaja.

Kehittämistehtävän levittäminen ja tiedottaminen

Väliarviointi/kehittäjätyöntekijä/kehittäjätiimi 10-11/2013: Strategiaa käydään läpi syksyllä 2014 koko vanhus- ja vammaispalveluiden henkilöstön palaverissa. Väliarviointi/arvioijana Muonion kunta 11/2013: Strategiasta tiedotetaan työryhmissä.

Jatkotoimenpiteet / muut huomioitavat asiat:

Väliarviointi/kehittäjätyöntekijä/kehittäjätiimi 10-11/2013: Strategian hyväksyttäminen poliittisessa päätöksen teossa ja tavoitteiden toteuttaminen vuosittain on haaste. Väliarviointi/Muonion kunta 11/2013: Palvelurakenteen muutos (laitoshoidon vähentäminen) on iso haaste.

Perusturvajohtajan allekirjoitus**Tuulikki Louet-Lehtoniemi****Paikka Kittilä****Kehittäjätyöntekijän allekirjoitus****Katja Hietanen****Päivämäärä 30.5.2014**

VALMENNUSJOULUTUKSET ja KUNTAKIERROS

Kuntoutus ja kuntouttava työote -koulutussarjaan osallistujat:

5.12.2013	Ritva Kaisajoki, Kati Rytönen, Taina Gullsten
16.12.2013	Ritva Kaisajoki, Marjo Rontti
16.1.2014	ei osallistujia
3.2.2014	Paula Jääskö, Tanja Gullsten, Ritva Kaisajoki, Ulla Nykyri, Satu Kaarlela, Tiina Puuska, Marjo Rontti, Pirkko Ylipalo, Kaisa Timonen, Anna-Maija Mäkitalo, Minna Alatalo, Riikka Määttä, Leena Tölli, Henna Suopajärvi.
17.2.2014	Leena Jauhojärvi, Leila Hettula, Ulla Nykyri, Eila Heikkilä, Tanja Gullsten, Kati Rytönen, Ritva Kaisajoki, Taina Gullsten.

Toimintakykyä ja kuntoutusta tukeva toimintamalli -valmennussarja:

29.4.2014	Ritva Salmi, Maija Linnala, Paula Niemelä, Anna-Maija Mäkitalo, Tarja Markuksela, Henna Suopajärvi
15.5.2014	Anna-Maija Mäkitalo, Henna Suopajärvi, Tarja Markuksela, Riitta Jussila, Inga Niemi, Johanna Hakala
20.5.2014	Hanne Eriksson, Tarja Markuksela, Paula Niemelä, Anna-Maija Mäkitalo, Anita Härkönen (opisk.)
27.5.2014	Anna-Maija Mäkitalo, Paula Niemelä, Henna Suopajärvi, Tarja Markuksela
4.6.2014	Ritva Salmi, Riitta Jussila, Paula Niemelä, Henna Suopajärvi, Tarja Markuksela, Anna-Maija Mäkitalo, Katja Hietanen

**GERIATRI PIRKKO JÄNTIN JA PROJEKTIPÄÄLLIKÖ LEILA MUKKALAN VIERAILU
KITTILÄSSÄ 6.6.2014 klo 9.30–13.30**

9.0–10.00 LÄÄKÄRIEN TAPAAMINEN, TERVEYSKESKUS, SAIRAALANTIE 2

10–10.30/11 VUODEOSTO, TERVEYSKESKUS, SAIRAALANTIE 2

12–13.30 NEUVOLA, TERVEYSKESKUS, SAIRAALANTIE 2 SEKÄ KOIVUKOTI, VANHAINKOTI JA PALVELUTALO METSOLA